

خلیج فارس

در آیینهای فرهنگ عامه

مولف: یاسین قاسمی بجد

خلیج فارس در آینه‌ی فرهنگ عامه

مولف: یاسین قاسمی بجد

سر شناسنامه:	قاسمی بجد، یاسین. ۱۳۶۷ -
عنوان و نام پدیدآور،	خلیج فارس در آیینهای فرهنگ عامه / مولف یاسین قاسمی بجد،
مشخصات نشر،	تهران، انتشارات پل، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری،	۲۱۶ ص.؛
شابک،	۹۷۸-۹۶۴-۲۳۳-۴۶۰-۵
وضعیت فهرست‌نویسی،	فیبا
موضوع،	فرهنگ عامه -- ایران -- خلیج فارس Folklore -- Iran -- Persian Gulf خلیج فارس -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی Persian Gulf -- Social life and customs
رده‌بندی کنگره	DSR2134
رده‌بندی دیویی،	۹۵۵/۷۳۵
شماره کتابشناسی ملی،	۹۰۰۲۸۶۳

خلیج فارس در آیینهای فرهنگ عامه

مولف: یاسین قاسمی بجد

عکس جلد: یاسین قاسمی بجد

ویراستار: محمدحسین پاک نیت

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۳-۴۶۰-۵

سال چاپ: اول - ۱۴۰۲

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۵،۰۰۰ تومان

instagram: poul_publication

«کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای مولف محفوظ می‌باشد»

آدرس، انقلاب - خیابان لبافی نژاد - بین خیابان فخر رازی و خیابان
دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - طبقه دوم - واحد ۴ - شماره تماس: ۶۶۴۶۹۶۰۸

فهرست

پیشگفتار.....	۱۳
گفتار اول: در آمدی بر فرهنگ عامه.....	۱۷
گفتار دوم: داستان‌های عامیانه.....	۲۳
خلاصه‌ای از چند چی‌چی کای مشهور در بین اهالی هرمزگان.....	۲۵
• هر که بد کند، بد به خود کند.....	۲۵
• کره اسب سبز.....	۲۶
• گنجینه‌ی طلا.....	۲۶
• کچل و دختر پادشاه.....	۲۷
• سنگ تراش.....	۲۷
سه نمونه از داستان‌های عامیانه‌ی بوشهری.....	۲۸
گفتار سوم: افسانه‌ها، اسطوره‌ها و موجودات وهمی.....	۳۳
مقدمه.....	۳۳
روایات و داستان‌هایی در مورد موجودات و پدیده‌های اعجاب‌انگیز خلیج فارس.....	۳۵
موجودات افسانه‌ای، اسطوره‌ای و وهمی خلیج فارس.....	۴۲
«جن» (از ما بهتران، اهلِ اونا و...).....	۴۲
«پری».....	۴۴
«پری دریایی» و «آدمیان و شانی».....	۴۶
روایت جابر بن حیان.....	۴۸
پزشک دریا.....	۴۸
«دیو» و «غول».....	۵۱
«بختک» (فرنچک).....	۵۳
«غولک» (خولک).....	۵۵

- ۵۵ «تمبولک»
- ۵۶ «سیحر»
- ۵۶ «عفریت»
- ۵۷ «همزاد»
- ۵۷ «آل» (زائوترسان)
- ۵۹ «دُرَنج» (دروج)
- ۶۰ «گوش گلیمی»
- ۶۰ «دوال پا»
- ۶۱ «غلوم زنجیری»
- ۶۳ «جهله پهلو»
- ۶۴ «جهله به کند»
- ۶۴ «مهدیسم» یا «مهدوسمال»
- ۶۵ «ام‌الداس» (مریم‌داس)
- ۶۶ «دختر دریا» (مادر دریا)
- ۶۸ «بَب دریا» (پیر دیریا)
- ۷۰ «مرد آزما» (جوان آزما)
- ۷۰ «مردخوار» (مانتیکور)
- ۷۲ «بشکوچ» (شیردال)
- ۷۴ خواهر میرمُهنّا
- ۷۴ «غراب جَنّی» (کشتی جن‌ها)
- ۷۹ گفتار چهارم: آیین‌ها، آداب و مناسک
- ۸۰ آیین‌های مربوط به بزرگداشت حضرت خضر علیه‌السلام
- ۸۹ دعای باران و آیین‌های مربوط به آن
- ۹۰ باران‌خواهی (قبله دعا رفتن)
- ۹۲ مراسم گِلی ساختن (گِلی در آوردن)

- گل، گلی نو (گل گلینا)..... ۹۳
- آفتاب‌خواهی..... ۹۴
- اعتقادات مبتنی بر هواشناسی، نجوم و گاه‌شماری و باورهای خرافی ساکنان مجاورنشین خلیج فارس در مورد بارندگی‌ها..... ۹۴
- آیین‌ها و مناسک مربوط به هواشناسی و دریانوردی..... ۹۷
- سنت پیش‌بینی وضعیت هوا و دریا..... ۹۷
- تقویم دریایی (تقویم صیادی)..... ۱۰۰
- نوروز دریایی (نوروز صیادی)..... ۱۰۶
- تقویم زراعی جنوب..... ۱۱۰
- گاه‌شمار شفاهی اچُمی..... ۱۱۱
- گفتار پنجم: اعتقادات و باورهای عامیانه..... ۱۱۳
- باورها و عقاید درباره‌ی رویدادها و پدیده‌های نجومی و تقویمی..... ۱۱۶
- اعتقادات و باورهای ساکنان خلیج فارس در مورد تأثیر ستارگان و ماه‌های قمری..... ۱۱۶
- ماه‌گرفتگی و باورهای مردم..... ۱۲۰
- اعتقاد به نحوست برخی از روزها..... ۱۲۱
- چهارشنبه‌سوری..... ۱۲۴
- باورها و عقاید خرافی به افسون، جادو و طلسم..... ۱۲۵
- اعتقاد به مهره‌ها و اشیای سودآور..... ۱۲۷
- چشم‌زخم..... ۱۳۰
- مراسم تابه‌گر مکّه..... ۱۳۳
- اعتقاد به نحوست بعضی از چیزها..... ۱۳۵
- خون‌دماغ‌شدن در صحن امامزاده و اماکن مقدس..... ۱۳۶
- تقدس درختان و گیاهان نظر کرده..... ۱۳۷
- باورها و عقاید درباره‌ی حیوانات و گیاهان..... ۱۴۱
- درخت نخل در باور ساکنان مجاورنشین خلیج فارس..... ۱۴۴

- سایر باورها و اعتقادات ساکنان مجاورنشین خلیج فارس..... ۱۴۷
- مهمان آمدن..... ۱۴۷
- برخی باورهای دیگر..... ۱۴۹
- گفتار ششم: شروه، لالایی، اشعار و ترانه‌های عامیانه..... ۱۵۱
- اشعار و ترانه‌های عامیانه..... ۱۵۲
- ترانه‌های عامیانه‌ی موسوم به بندری..... ۱۵۶
- ترانه‌ای محلی به گویش بستکی..... ۱۵۸
- اشعار محلی در مورد وطن و خلیج فارس..... ۱۵۹
- دوبیتی‌ها..... ۱۶۰
- مراسم چهاردهمی..... ۱۶۱
- نمونه‌هایی از شروه‌های رایج در «مراسم چهاردهمی» در استان هرمزگان..... ۱۶۳
- یزله (هوسه)..... ۱۶۴
- نمونه‌ای از یزله‌ی رایج در استان بوشهر..... ۱۶۶
- لالایی‌ها..... ۱۶۷
- لالایی‌های رایج در بندر گناوه‌ی استان بوشهر..... ۱۶۸
- گفتار هفتم: ضرب‌المثل‌ها و زبانزدها..... ۱۷۱
- نمونه‌هایی از ضرب‌المثل‌های رایج در هرمزگان..... ۱۷۸
- نمونه‌هایی از ضرب‌المثل‌های رایج در استان بوشهر..... ۱۸۰
- نمونه‌هایی از ضرب‌المثل‌های رایج در استان خوزستان..... ۱۸۲
- ضرب‌المثل‌های عربی رایج در خوزستان..... ۱۸۳
- ضرب‌المثل‌های عربی رایج در کشورهای عربی خلیج فارس..... ۱۸۳
- گفتار هشتم: چیستان‌ها..... ۱۸۵
- چیستان‌های رایج در استان هرمزگان..... ۱۸۷
- چیستان‌های رایج در استان بوشهر..... ۱۸۸

- چیستان‌های رایج در استان خوزستان..... ۱۸۹
- گفتار نهم: لطیفه‌ها و بذله‌گویی‌ها..... ۱۹۱
- نمونه‌هایی از لطیفه‌های مجاورنشینان خلیج فارس..... ۱۹۲
- گزیده‌ی منابع..... ۱۹۵
- کتاب‌ها..... ۱۹۵
- راویان..... ۲۰۲
- برای مطالعه‌ی بیشتر..... ۲۰۳
- کتاب‌ها..... ۲۰۳
- مقالات..... ۲۰۵
- سخن آخر..... ۲۰۶

تصویر ۱. نگاره‌ی بانوی هرمزگانی (نقاش: سمیرا دل‌پاک)

تصویر ۲. صیاد در حال تعمیر کردن تور ماهی‌گیری؛ جزیره‌ی قشم سال ۱۳۶۵
(عکاس: احمد نادعلیان)

تصویر ۳. صیاد در حال ساخت تور ماهی‌گیری فلزی؛ جزیره‌ی قشم سال
۱۳۶۶ (عکاس: احمد نادعلیان)

پیشگفتار

فرهنگ هر قوم و ملتی، ترکیبی از اعتقادات، باورها، اسطوره‌ها، آئین‌ها و مراسم و به طور کلی شیوه و الگوی زندگی است که در طول تاریخ توسط پیشینیان و اجداد انسان‌ها ساخته و پرداخته شده و طی فرایند جامعه‌پذیری از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و موجب تداوم و حفظ الگوهای اجتماعی و فرهنگی در جامعه می‌گردد؛ هرچند ممکن است الگوهایی که میراث گذشتگان است، در گردش روزگار دچار دگرگونی و تغییر شده و مورد بازنگری نسل‌های بعدی قرار گیرند. در کنار آشنایی با فرهنگ متعالی، آشنایی با فرهنگ عمومی نیز ضروری می‌باشد. فرهنگ عامه و خاصه، دو مجموعه از یک پیکر هستند و شناخت یکی بدون در نظر گرفتن دیگری، مطالعه‌ای ناقص و ناتمام خواهد بود. «فرهنگ عامه» یا «فولکلور»، بخش مهمی از زندگی انسان و یکی از موضوعات پر دامنه است که امروزه توجه جوامع بشری به ارزش و اهمیت آن، بیش از پیش جلب شده است. کمتر کشوری را می‌توان سراغ گرفت که فرهنگ مردم جامعه‌اش را به فراموشی سپرده باشد. تحقیق درباره‌ی باورها و اعتقادات عوام نه تنها از لحاظ علمی و روان‌شناختی قابل توجه است، بلکه برخی از نکات تاریک فلسفی و تاریخی را نیز برایمان روشن خواهد ساخت. آشنایی با فرهنگ عامه، دریایی از معلومات و آگاهی را در اختیار ما قرار می‌دهد. یکی از عوامل مهم شناخت روحيات و خلیقات مردم ما و مردمان دیگر سرزمین‌ها، همین فرهنگ عامه می‌باشد. اگرچه ما نمی‌توانیم تک‌تک افراد یا گروه‌های سرزمینی را بشناسیم؛ ولیکن به واسطه‌ی شناخت فرهنگ عامه، خصوصیات مردم پیوسته به آن فرهنگ برای ما شناخته می‌شود.

در دهه‌های اخیر، پژوهشگران عرصه‌های مختلف از ژئوپلیتیک و بیولوژی و دیرینه‌شناسی گرفته تا گویش‌شناسی و باورهای عامه، به سراغ خلیج فارس رفته‌اند و با انتخاب موضوعات و نگاه‌های متفاوت، به بررسی جنبه‌های گوناگون

این مجموعه‌ی آبی پرداخته‌اند. در فضای علمی ایران نیز مطالعات خلیج فارس و خلیج فارس شناسی، چندی است که به رشته‌ای دانشگاهی تبدیل شده است و تلاش می‌شود تا دست‌کم نگاهی جدی‌تر و منسجم‌تر به این مقوله گردد. اگرچه اهمیت خلیج فارس به قدری زیاد است که تاکنون کتاب‌ها و مقاله‌های بسیار متنوعی درباره‌ی این منطقه منتشر شده؛ ولیکن به نظر می‌رسد تاکنون مطالعات کافی در زمینه‌ی فرهنگ عامه‌ی ساکنان مجاورنشین خلیج فارس صورت نگرفته است. بنابراین، در این نوشتار، سعی شده است که به قدر توان، فرهنگ عامه‌ی مردمان این پهنه‌ی دریایی، مورد بررسی و مذاقه قرار گیرد.

این نوشتار، شامل مجموعه گفتارهایی است در مبانی نظری فرهنگ عامه، اسطوره‌ها، افسانه‌ها و داستان‌های عامیانه، آداب و رسوم، اعتقادات و باورهای عامیانه، و گفتارهای عامیانه که با روش استنادی و کتابخانه‌ای و با تکیه بر متون و مقالات به بررسی این مهم می‌پردازد و براساس یافته‌های باستان‌شناسی، منابع دست اول نوشتاری و همچنین پژوهش‌های جدید و نیز مصاحبه با تعدادی از افراد بومی و آشنا به فرهنگ عامه‌ی این مناطق، تدوین شده است. در کتاب حاضر، تا آنجایی که برای نگارنده مقدور بود، سعی شد تا بخش‌هایی از فرهنگ عامه‌ی ساکنان مجاورنشین خلیج فارس مطرح شود. مأخذ لازم در حد امکان بررسی و ملاحظه شد و در پایان نوشتار نیز آثار ارزشمند دیگری برای مطالعه‌ی بیشتر، معرفی شد و این همه به کوشش شخصی فراهم آمد و البته کار خالی از اشکال نیست. یکی از صعوبت‌ها و دشواری‌های تحقیق در این راه، آن است که بسیاری از بخش‌های فرهنگ عامه‌ی آن مناطق، فاقد اسناد مکتوب بوده و برای نخستین بار بایستی ثبت شوند. همین است که در این زمینه، به کمک و راهنمایی پژوهشگران و صاحب‌نظران این حوزه نیازمندیم و از آنان یاری می‌طلبیم. باشد که با یاری و لطف آنان، ویرایش‌های بعدی این کتاب، کامل‌تر گردد.

در پایان سخن، آنچه که یادآوری‌اش ضروری به نظر می‌رسد، این است که با بهره‌برداری از کتب، مقالات، اسناد و منابع مختلف سعی شده است تا کتابی

بی‌نقص فراهم آید. در این نوشتار، سعی شده است که عنان اعتدال و انصاف علمی، از دست قلم نگارنده رבוده نشده و این اثر، تحت تأثیر حب و بغض قومی و نژادی و یا وقایع تاریخی و رقابت‌های فکری و فلسفی قرار نگیرد. بی‌شک این نوشتار مبتنی بر تحقیق و تدقیق علمی است و برای مطالعه‌ی محققان و پژوهشگران سودمند می‌باشد؛ اما کافی و جامع نبوده و نمی‌تواند پاسخگوی همه‌ی پرسش‌ها و چراغ راهی برای همه‌ی مباحث تحقیقاتی باشد. پس طبعاً هرگونه لغزشی یا ناروایی در مطالب پیش آمده باشد، گناه از نگارنده و تدوین‌کننده می‌باشد؛ لاقلاً به علت عدم دسترسی به اسناد و مدارک بیشتر. امید است با کوشش زیادی که به منظور تدوین این نوشتار به عمل آمده، سهم کوچکی از دین خود را به فرهنگ بومی ساکنان جنوب ایران و جامعه‌ی علمی و دانشگاهی ادا کرده باشم و این نوشتار، برای علاقه‌مندان این حوزه و همچنین دانشجویان رشته‌های زبان و ادبیات فارسی و جامعه‌شناسی و پژوهشگران فرهنگ عامه، سودمند باشد و به عنوان یک منبع راهنما، مورد استفاده‌ی تمامی پژوهشگران و صاحب‌نظران قرار گیرد.

یاسین قاسمی بجد - پاییز ۱۴۰۱

گفتار اول: در آمدی بر فرهنگ عامه

در منطق قدیم، هر دانشی که مطرح می‌شد، نخست منطق آن در نظر بود و سپس موضوع آن و سرانجام فایده‌ی آن. «فولکلور» و یا «فرهنگ عامه» (شاید اگر به جای فرهنگ عامه، بگوییم فرهنگ همگان یا همگانی، بهتر باشد)، دانشی است همگانی مشتمل بر ادبیات، آداب و رسوم و سنت، تاریخ شفاهی، انواع بازی‌ها و سرگرمی‌ها، موسیقی و هنر و هر آنچه که به زندگی روزمره‌ی مردم مربوط می‌شود (تمیم‌داری، ۱۳۹۰، ۶). موضوع آن، بخش مهمی از فرهنگ همگانی است که در جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی، انسان‌شناسی و ادبیات، مطرح می‌شود و فایده‌ی آن، آشنایی با خصوصیات و روحیات عمومی مردم ایران و سایر کشورها می‌باشد. اصطلاح «فولکلور»، از دو واژه‌ی «فولک» (به معنای مردم، گروه، طبقه) و «لور» (به معنای دانش، آگاهی و یادگیری) تشکیل شده است. این «فرهنگ عامه»، اصطلاحی کلی است برای جنبه‌هایی از فرهنگ بشری که از طریق شفاهی، مشاهده، تجربه و تقلید به زندگی مردم منتقل می‌شود. مردم معمولاً در ساختار فرهنگی سهیم هستند که شناخت آن از طریق زبان رایج، انواع پیشه‌ها، پیوستگی نژادها، دوره‌های تاریخی و یا سنی معین و یا محیط جغرافیایی، میسر می‌شود. اشکال و پیکره‌ی سنت‌ها، آیین‌ها و رسوم در جامعه باقی می‌ماند و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود (تمیم‌داری، ۱۳۹۰، ۱۱). این اصطلاح را اولین بار، «ویلیام جان تامس» -

باستان‌شناس و عتیقه‌شناس انگلیسی تبار - به کار برد که به نحوه‌ی زندگی انسان‌ها در طبیعت، رفتارها و همچنین، به معانی مشترکی گفته می‌شود که عامه‌ی مردم جامعه، در زندگی روزمره با آنها سر و کار دارند (استوری، ۱۳۸۶، ۱۷). مطالعه و بررسی فرهنگ عامه، به منظور شناخت صحیح جامعه و تقویت هرچه بیشتر جنبه‌های مثبت و اصلاح جنبه‌های منفی و همچنین، به منظور رشد و اعتلای جامعه، ضروری می‌نماید. در واقع، در کنار آشنایی با فرهنگ متعالی، آشنایی با فرهنگ عمومی نیز ضروری می‌باشد.

شاید ذکر این نکته، خالی از لطف نباشد که فرهنگ عامه، با برخورداری از ویژگی‌هایی چون سادگی، صداقت و واقع‌گرایی، بستری مناسب برای تجلی واقعیت‌های جامعه و احساسات نهفته‌ی مردم عادی و عامی بوده و همواره سرچشمه‌ای غنی برای هنرمندان بوده است (گودرزی، ۱۳۹۴، ۵۶۰). در ایران، در دوران‌های گذشته به افکار توده‌ی مردم، چندان توجهی نمی‌شد و حتی علما و ادبا، سخن گفتن به زبان مردم کوچه و بازار را در شأن خود نمی‌دانستند (تمیم‌داری، ۱۳۹۰، ۱۴). اگر بخواهیم که ریشه‌های تاریخی فرهنگ عامه را در ادبیات رسمی جستجو نماییم، مطالب صریح و مدوتی درباره‌ی آن در نوشتارهای کهن نخواهیم یافت؛ فقط در پاره‌ای از آثار قدما، به نشانه‌هایی از آن دست می‌یابیم. گذشته از آثار فولکلوریک نظیر داستان‌های «هزار و یک شب»، «سندباد بحری»، «چهار درویش»، «حسین کرد شبستری»، «امیر ارسلان رومی»، «سمک عیار» و «جوان مرد قصاب»، نظریه‌پردازی و یا تئوری خاصی درباره‌ی فرهنگ عامه، در دست نداریم (تمیم‌داری، ۱۳۹۰، ۱۴). اولین مجموعه‌های مدون از فرهنگ عامه‌ی ایران در دوره‌ی قاجار (۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق)، تدوین شد؛ یعنی هنگامی که «حاج آقا جمال خوانساری»، عقاید زنان عصر صفویه که حاوی آداب و رسوم و باورهای آنان است را در کتاب «کلثوم ننه» و یا «عقاید النساء» جمع‌آوری نمود (که البته در صحت این انتساب، تردید است). همچنین در این دوره، «میرزا حبیب اصفهانی» به ثبت پاره‌ای از لغات

کوچه‌بازاری و اصطلاحات عامیانه در کتاب خویش، همت گماشت (تمیم‌داری، ۱۳۹۰، ۱۵).

سیاحان و خاورشناسان اروپایی و آمریکایی نیز به این علت که منافع بسیار در مشرق‌زمین داشته‌اند، به منظور جلب این منافع و نفوذ اجتماعی در میان مردم و یا از باب کنجکاوی، به مطالعه‌ی فرهنگ عامه‌ی سرزمین‌های شرقی و از جمله ایران، پرداخته‌اند. دانشمندان و نویسندگانی چند در ایران و یا در خارج از ایران، آثار فرهنگ عامه‌ی ایران را تدوین نموده‌اند. سفرنامه‌هایی که مستشرقان و سیاحان اروپایی و غیراروپایی درباره‌ی ایرانیان نوشته‌اند، یکی از مهمترین منابع فولکلوریک ایران می‌باشد. از جمله‌ی آنها می‌توان به سفرنامه‌های «ابن بطوطه»، «بنیامین تودلایی»، «مارکوپولو»، «تاورنیه»، «ژان شاردن»، «آمبروسیو بمبو»، «مادام دیولافولا»، «اوژن فلاندن»، «کلایخو» و کتاب‌های «تاریخ کیانیان» اثر «کریستینسن»، «سه سال در دربار ایران» اثر «فوریه» و ده‌ها اثر دیگر اشاره نمود. برخی از محققان و پژوهشگران غربی به تحقیق و تفحص علمی در فرهنگ عامه‌ی ایران پرداخته و آثار ارزشمندی را عرضه کرده‌اند. به عنوان مثال، «ماسکوویچ» در سال ۱۹۳۴ م، مجموعه‌ای از افسانه‌های عامیانه‌ی ایرانی را بررسی نموده است.

مطالعات دانشگاهی و دقیق در مورد فرهنگ عامه در ایران، بسیار دیر شروع شده است. تا آنجایی که در منابع آمده است؛ «رشید یاسمی» برای نخستین بار در سال ۱۳۱۵ هجری شمسی، سخن‌رانی و مقاله‌ای با عنوان «فرهنگ عامه» در دانشگاه تهران ارائه نمود (تمیم‌داری، ۱۳۹۰، ۱۶). بعد از این دوره و در ابتدای قرن حاضر، عده‌ای از محققان و پژوهشگران ایرانی به گردآوری موضوعات فرهنگ عامه پرداختند. به عنوان مثال، می‌توان از علامه «علی‌اکبر دهخدا» یاد کرد که امثال و حکم فارسی را تدوین نمود. «محمدعلی جمال‌زاده» نیز در داستان‌های کوتاه خویش، با زبان محاوره به بیان اصطلاحات و تمثیل‌ها پرداخت. همچنین، «امیرقلی امینی»، دو کتاب - تحت عناوین «هزار و یک سخن در امثال و حکم» و «فرهنگ عوام» - در زمینه‌ی ادبیات

عامیانه تألیف نمود و «فضل الله صبحی مهتدی» به گردآوری قصه‌ها و افسانه‌های عامیانه‌ی مناسب کودکان و نوجوانان پرداخت و چند اثر در این زمینه، تدوین کرد. «ایرج میرزا»، «صادق هدایت»، «محمد مکرری»، «حسین کوهی کرمانی»، «محمد بهمن بیگی»، «محمود دانشور»، «صادق کیا»، «محمدجعفر محبوب»، «یحیی ذکاء»، «علی بلوک‌باشی»، «صادق همایونی»، «جلال آل احمد» و عده‌ی زیاد دیگری، تاکنون در زمینه‌ی ادبیات عامیانه و فرهنگ عامه، کتاب‌هایی را منتشر کرده‌اند. فعالیت در زمینه‌ی فرهنگ عامه در ایران، چنان گسترش یافت که اکنون بیش از صدها کتاب و مقاله در این مورد نوشته شده است. عمده آثار و تحقیقات انجام شده در این زمینه، در دو کتاب به نام‌های «کتاب‌شناسی فرهنگ عامه» و «مردم‌شناسی ایران» تألیف «محمود زمانی» و «علی بلوک‌باشی» و فهرست مقالات مردم‌شناسی گردآوری شده و در مؤسسه‌ی مطالعات و اجتماعی دانشگاه تهران درج گردیده است. از آن پس بود که در کنگره‌های ایران‌شناسی و در پاره‌ای از آثار ادبی، فرهنگ عامه به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم، مطرح شد.

فرهنگ و تمدن و ادبیات هر کشور، برگرفته از فرهنگ عامه و روابط مردم عادی با یکدیگر می‌باشد. سرزمین پهناور ایران، محل زندگی گروه‌های اجتماعی بسیار متنوع و دارای آداب و رسوم و عقاید گوناگون و متفاوت می‌باشد؛ از قبایل چادرنشین و روستاییان گرفته تا شهرنشینان، هریک دارای فرهنگ مخصوص به خود هستند. این مجموعه فرهنگ، باورها و آداب و رسوم مردمی، از دیرباز مورد توجه بوده و افرادی مانند نقالان و راویان داستان‌ها یا هنرمندان و شعرا، در پی شناخت، ثبت و ضبط و انتقال آن بوده‌اند (گودرزی، ۱۳۹۴، ۵۶۰). تصنیف‌ها، اشعار و ترانه‌های عامیانه، لایه‌ها، سوگ‌نامه‌ها، داستان‌های عامیانه، مثل‌ها، افسانه‌ها و اسطوره‌ها، باورهای عامیانه، ضرب‌المثل‌ها، لطیفه‌ها، چیستان‌ها و سایر بازی‌های منظوم، «فرهنگ عامه» را تشکیل می‌دهند و تأثیر شگرفی بر روی ادبیات و سبک زندگی انسان‌ها دارند.

واقع شدن سواحل و بنادر خلیج فارس بر سر راه‌های عمده‌ی تجاری قدیم، به ویژه شاخه‌ی دوم جاده‌ی معروف ابریشم که از خلیج فارس و راه دریایی به شرق دور و چین می‌رفت، و نیز جاده‌ی ادویه که از هند، سواحل عمان و خلیج فارس به عربستان می‌پیوست، باعث گردیده بود که از همان دیرباز حضور و تقابل فرهنگ‌های مختلف در این نواحی، مشهود بوده و به بیان دیگر فرهنگ مختلطی از ایرانی و عرب و هندی در این خطه به وجود آید. نقطه‌ی اتصال فرهنگی این مردمان، خلیج همیشه فارس بوده و عموماً با مسائلی همچون دریا، دریانوردی، کشتی، امتعه و کالاهای بازرگانی، ملوانان و خلاصه مشاهدات و تجربیات جهانگردانه گره می‌خورد. بنابراین، مطالعه‌ی فرهنگی در منطقه‌ی خلیج فارس - به‌ویژه در بنادر، جزایر، شهرها و آبادی‌های سواحل شمالی خلیج فارس که دارای فرهنگ غنی بوده و حاکی از تاریخ پویای این منطقه می‌باشد - به عنوان مسأله‌ی علمی این نوشتار مطرح می‌باشد؛ چرا که منطقه‌ی خلیج فارس در بستر تاریخ شاهد شکل‌گیری آیین‌ها، آداب و رسوم، جشن‌ها و سنت‌های گوناگونی بوده است که هر کدام از آنها علاوه بر زیبایی خاص خود، نقش عمده‌ای در تحولات فرهنگی و تمدنی منطقه و جهان ایفا نموده‌اند. اهمیت خلیج فارس در شکل‌گیری مناسبات تاریخی و فرهنگی منطقه، غیرقابل‌انکار می‌باشد؛ از این رو، این منطقه که از وحدت نسبی فرهنگی برخوردار بوده، همواره در مطالعات فرهنگ‌شناسی، به عنوان یک حوزه‌ی فرهنگی خاص و مستقل شناخته شده است.

از آنجایی که تاکنون در بررسی‌های تاریخی، پژوهشی با عنوان نوشتار حاضر به صورت تخصصی و در غالب یک مجموعه در تحقیقات کشور صورت نگرفته است؛ لذا موضوع این نوشتار و یافته‌های حاصل از آن می‌تواند جدید بوده و مورد توجه قرار بگیرد. البته در این شکی نیست که پژوهشگران و متفکران متقدم سرزمین ما، همیشه به مسأله‌ی فرهنگ عامه و آداب و رسوم و سنن قومی توجه داشته‌اند و بخش عمده‌ای از کتاب‌های مورخان و جغرافی‌دانان اسلامی، به بحث درباره‌ی این نوع مسائل اختصاص یافته است؛ اما

به طور کلی تحقیقات مرتبط با مسائل اجتماعی، موضوعی است که در حوزه‌ی مطالعات خلیج فارس به ندرت مورد توجه قرار گرفته است. به عبارت دیگر، می‌توان چنین اظهار داشت که در این مطالعات، مسائل اجتماعی و از آن میان مسائل مربوط به مقوله‌ی فرهنگ و سنت‌های دریانوردی آن به ویژه در تحقیقات داخلی به اندازه‌ی کافی مورد توجه قرار نگرفته است؛ چرا که در مطالعات و تحقیقات داخلی، بیشترین تأکید و توجه محققین بر امور اقتصادی و سیاسی این ناحیه معطوف شده و اهمیت جایگاه فرهنگی آن در تبادلات منطقه‌ای و جهانی نادیده گرفته شده است. این امر در حالی است که اکثر ساکنان این منطقه جدای از تمایزات سیاسی و قومی، از وحدت فرهنگی نسبی برخوردار هستند.